

ikke uden talent. Den polstrede Ugle er et godt eksempel, og et eksempel til efterfølgelse. Den er netop kommet i nyt optryk (med moderne ud-

derefter udgiverens kommentarer. De er ofte befriende, altid vittige og i det store og hele drøbende for en holdning til kunsten, som ikke er

er paa bindet). Vi anbefaler den til to slags læsere: 1) læsere, som frygter lyrik, og 2) læsere, som skriver lyrik.

sund: Passiv ærbødighed. Paa den ene side viser antologien (bedre end nogen kronik), hvad det er de moderne digtere gør oprør imod hos

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*

Autor(in)/
author: Erik M. Christensen

Kapitel/
chapter: »Om at anmelde Fjernsyn«

In: Christensen, Erik M.: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2001

ISBN: 3–927229–04–0

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 6

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 29–33

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

Om at anmelde Fjernsyn

Vore fjernsynsansmeldelser har vakt opsigt, vi har bedt anmelderen fortælle læserne, hvordan han ser paa sin opgave og paa fjernsynet.

Den 7. januar var det tre måneder siden min første fjernsynsansmeldelse blev trykt. I tiden før jeg begyndte og hele tiden siden har dette spørgsmål generet mig selv, og måske andre: Hvem skriver en kritiker for, og med hvilken ret skriver han?

Fra begyndelsen tænkte jeg, at jeg i hvert fald måtte skrive for to forskellige slags læsere. For det første for dem, der ser fjernsyn, og for det andet for dem, der tilbereder det. Imidlertid varede det ikke mange dage, inden jeg måtte udvide mine forestillinger om spaltens læsere. Som alle andre kritikere måtte jeg tage hensyn til dem, der selv hverken kender eller skaber kunsten, men som gerne vil følge med, som måske overvejer at købe et apparat, og som i alle tilfælde gerne vil have en mening om tingene. Det er gået op for mig, at den tredie kategori i virkeligheden ofte har de stærkeste meninger om fjernsynet, og at de er mine vanskeligste læsere. De er ikke mindst de vanskeligste, fordi de har krav på simpelt referat af tingene. Referat tager nemlig plads, og en fjernsynsansmeldelse skal være kort.

Hver anmeldelse skriver jeg nu med de tre slags læsere i tankerne. Anmeldelsen skal fortælle dem, der ingenting så, hvad de kunne have set. Den skal forsøge at fortælle dem, der så, at der var mere at se, end de så. Og den skal endelig fortælle dem i Rosenørns allé hvad der virkede, hvad der ikke virkede, og hvad der virkede pinligt. Den meget store fristelse for kritikeren er at skrive for bare den ene af disse tre slags læsere. Hvis kritikeren er træt eller dårlig, så skriver han bare et referat som på tryk gentager udsendelsen. Hvis kritikeren er beruset, så skriver han inspireret en masse morsomt, der kun kan forstås af dem der så tingene, og som egentlig ikke har andet med udsendelsen at gøre end at udsendelsen er springbrættet for kritikerens akro-

batik. Og hvis kritikeren er lærd eller vred, så skriver han direkte til udsendelsens tilrettelægger for at belære ham eller skælde ham ud. I alle disse tilfælde falder kritikeren for en fristelse, og faldets løn er død: kritikeren mister de læsere, han ikke skriver for, og selvom hans lig kan blive liggende og skvulpe i spalterne i lang, lang tid, så er det ingen nytte til. Og nytte vil en kritiker dog allerhelst gøre. Alligevel er selve det, at anmelderen bliver læst, ingen garanti for at han gør nytte, – det er jo muligt at han blot slår tiden ihjel for sine læsere, og selvom det måske også kan være en slags nytte til, så bliver overvejelserne på dette punkt så indviklede, at det nu er bedre at se på tingene fra en helt anden vinkel.

* * *

Med hvilken ret skriver en kritiker? Jeg tror han skriver med den stærkeres ret. En fjernsynsanmelder har et fjernsynsapparat, en skrivemaskine og en spalte i en avis, og så har han sig selv. Mere ret behøves i teorien ikke. Det sværeste at anskaffe for en kritiker, er sikkert spalten i avisen. Men man kan udmærket tænke sig en avis, der er lige glad med hvad kritikeren skriver, så længe han bliver læst eller endog skaffer læsere. Man kan måske også tænke sig en avis, der er ligeglad med hvad kritikeren skriver så længe han blot fornærmer hr. X og hr. Y. Eller man kan tænke sig en avis, der er ligeglad med hvad kritikeren skriver, så længe han blot ikke er kulturradikal – eller så længe han er det. Man kan tænke sig mange slags aviser, og rent faktisk eksisterer der mange slags aviser, ligesom der er mange slags kritikere, og det er nok ikke så svært at blive det. Såvidt jeg kan se har ingen kritiker nogen speciel ret til at være hvad han er, ikke ud over den ret som alle mennesker har til at være hvad de er. Men ligesom en kritiker har ret til at være kritiker (og til at holde op med at være kritiker), således har en læser også ret til at være læser, og ret til at holde op med at være det.

Holder en læser og seer op med at være læser af fjernsynsanmeldelser, så tænker jeg mig at det sker fordi læseren føler at han spilder sin tid på det ligegyldige vrøvl, kritikeren skriver. Læseren er blevet kritisk, og det er hans mening at han selv er en bedre anmelder. Selvom det ikke ligefrem er målet med min virksomhed, at læserne skal holde op at læse mine anmeldelser, så er det dog ikke meget galt. Jeg ville nemlig meget gerne opnå, at seerne skulle opleve fjernsynet med kritiker-øjne. Det skal ikke være mine øjne, for det vil-

le bare betyde, at læseren havde undertrykt sig selv – det skal være hans egne øjne og hans eget sind; men sindet skal være kritisk, det vil sige aktivt.

* * *

Den eneste forbandelse som efter min mening lurar på seerne er passivitets sløvhed. Det danske fjernsyn forsøger ikke at overbevise om religiøse eller politiske eller kommercielle sandheder – fjernsynet er ikke en fare for hver mands frihed i den forstand. Men fjernsynet frister, som aviser, som bøger, som film, frister som hele den del af tilværelsen, som vi ikke ved handling kan påvirke; det frister til sløvhed. Jeg er klar over at sløvhed er en udmærket egenskab i mange situationer, hvor aktivitet er farlig. Men aktivitet overfor oplevelsen af fjernsyn er en ganske ufarlig ting, forsåvidt som aktiviteten ikke uddarter til at man sparker hul i skærmen hos sin svigermor. Jeg er også klar over, at jeg ikke kan opstille et teoretisk forsvar for mit ønske om at aktivisere læserne og seerne. Jeg kan kun sige, at jeg synes det er dårligt at være sløv; men hvorfor jeg synes det, ved jeg egentlig ikke.

Hermed er vi kommet tilbage til spørgsmålet om at gøre nytte som fjernsynskritiker. Det er min mening, at man bedst gør nytte, hvis man forsøger at aktivisere. Det er det, jeg forsøger.

Såvidt tiden tillader det (der er ofte kun ti minutter at skrive en anmeldelse i, fordi avisen til fjerne provinser, for eksempel København, skal trykkes tidligt) – såvidt mine åndsevner tillader det (og jeg føler meget ofte næste dag, når jeg ser min anmeldelse, at de åbenbart ikke tillod det) – såvidt sætternissen tillader det, og såvidt pladsen i spalten tillader det, såvidt forsøger jeg at give grunde, hvergang jeg udtaler en mening om et fjernsynsprogram. Det er de grunde, jeg angiver, som jeg lægger vægt på. Det tjener ikke mit vækelsesprogram at konstatere at den eller den udsendelse var god eller dårlig. Først når grundene angives, tør jeg håbe at læserens og seerens trang til aktivitet vækkes. Er han enig eller uenig med mig, så må han besinde sig på sine grunde, og så håber jeg at han før eller senere vil se på skærmen med hele sin fjernsynserfaring i baghånd: se hvad der er billige virkemidler, se hvad der er forløjet, se hvad der virkelig er nyt eller stærkt. Ikke bare vågne op efter to timers passivitet foran kassen med de dristige ord: det var da meget sjovt.

* * *

Der er en anden slags aktivisering som ikke er helt så let at beskrive teoretisk, og som sikkert heller ikke er så let at opnå: det er aktiviseringen overfor den del af fjernsynets udsendelser, som ikke alene er kunstnerisk gengivelse af virkeligheden, men snarere kunstnerisk gengivelse af en kunstig virkelighed. Jeg tænker på fjernsynets teater og fjernsynets film. Fjernsynet har allerede en mængde virkemidler, som er kunstige ligesom teater og film er kunstige, og efterhånden vil fjernsynet uden tvivl finde kunstige virkemidler som er helt dets egne. Men ligesom teater og film altid udtaler sig ved kunst om den indre og ydre virkelighed som hvert menneske kan opleve, således vil fjernsynet også altid på den ene eller den anden måde være en meddelelse fra et menneske til et andet om virkeligheden. For at kunne modtage denne meddelelse må man kende det sprog som meddelelsen er iklædt, og man må kende den virkelighed, som meddelelsen handler om, og ligesom det er ganske indlysende at en buskneger ikke forstår dansk, og derfor ikke aner hvad en dansker står og siger til ham, således er det også klart at kunstens sprog, det vil sige kunstens virkemidler må kendes, førend de mere raffinerede meddelelser giver raffineret mening. Når fjernsynet udsender teater og film, som efter min mening stiller særlige krav til seernes forudsætninger, så har jeg hidtil forsøgt at gengive udsendelsens mening under henvisning til nogle af udsendelsens virkemidler. Det er klart at jeg kan have haft min private forståelse af sådanne udsendelser, og at nogle læsere vil være uenige med mig. Også i de tilfælde håber jeg at aktivisere til agtpågivenhed.

* * *

Og hvordan er fjernsynet så? Fordi det danske fjernsyn har monopol, og fordi alt hvad fjernsynet sender modtages på den samme skærm, kan det synes ganske rimeligt at spørge hvordan fjernsynet er. Alligevel mener jeg at spørgsmålet er utilladeligt forgrovet, og at det ikke kan besvares. For det første er monopolet nemlig kun en ved lov givet ydre ramme, og indenfor rammen er det et mylder af forskellighed som ikke kan dømmes i ét hug. For det andet står der bag hver eneste udsendelse et enkeltmenneske eller flere enkeltmennesker, hvis navne vi i hvert enkelt tilfælde kender. Nogle af disse er dygtige, andre er elendige, og flere af dem har skiftevis lyse og dunkle øjeblikke. Men det er nu min mening om tingene, sandsynligvis er det ikke deres egne meninger; og derved er vi ved den tredje og allervigtigste grund til at man

ikke kan sige, hvordan fjernsynet er: Fjernsynet er hvad den enkelte seer oplever. Derfor er det vigtigt, at den enkelte seer oplever så stærkt som muligt, og derfor giver det mening at forsøge at aktivisere seerne.

Hvis nogen vil sige, at mit argument er spidsfindigt, så kan jeg give et meget håndgribeligt eksempel på meningsforskel om fjernsyn. For et par måneder siden mente jeg om en fjernsynsudsendelse, at et bestemt nummer med vilje var lagt således til rette, at dets pointe var at krænke en medvirkende kvindes selvstændighed og blufærdighed. Det skrev jeg i min anmeldelse, og jeg lagde vægt på at udsendelsens tilrettelægger var den ansvarlige, som herefter måtte regnes for uegnet. Den pågældende mand protesterede offentligt, og nogen tid senere meddelte han i et billedblad at han var ved at drukne i lytterbreve og at alle brevene sagde det samme: Tag Dem ikke af usaglig kritik.

Hvordan kan en kritiker herefter sige, at det pågældende nummer var modbydeligt tilrettelagt? Der ser jo dog ikke ud til at være tvivl om at masser af mennesker, måske et flertal af seerne, ikke fandt det modbydeligt, men tværtimod morsomt. En kritiker kan ikke tro, at han udtaler sig på alles vegne. Han udtaler sig altid ud fra sine egne forudsætninger, og kritikerens begreber om blufærdighed, eller smag eller dygtighed er altid hans private, som muligvis og muligvis ikke deles af andre.

Det forhindrer ikke, at kritikerens søger at gøre propaganda for sine egne synspunkter, og det forhindrer heller ikke at jeg ved lejlighed vil skrive en oversigtsartikel om mine meninger om fjernsynets løse og faste medarbejderes arbejde; men det forhindrer at jeg kort og godt skriver, hvordan fjernsynet i Danmark er.

[1960]